

CONFERENCE OF INGOs
OF THE COUNCIL OF EUROPE

CONFERENCE DES OING DU
CONSEIL DE L'EUROPE

CONF/PLE(2009)CODE1

SİVİL TOPLUMUN KARAR VERME SÜRECİNE KATILIMIYLA İLGİLİ İYİ UYGULAMA İLKELERİ

1 Ekim 2009 tarihli USTK'lar Konferansı Toplantısında Kabul Edilmiştir

İçindekiler

I. Giriş.....	3
II. Amaçlar ve Hedefler	4
III. Sivil Toplum Katılımıyla ilgili Genel Çerçeve	5
IV. Katılım Nasıl Gerçekleşecek.....	7
V. Sivil Katılım Şeması.....	17

I. Giriş

Modern demokrasilerin üzerinde durduğu başlıca konulardan biri halkın siyasal süreçlere yabancılaşmasıdır. Sivil toplum bu bağlamda, diğer pek çok bağlamda olduğu gibi, demokratik sürecin önemli bir unsurunu oluşturur. Sivil toplum yurttaşlara, siyasi parti ve lobilerin yanı sıra, farklı görüşlerini kanalize edebilecekleri ve karar verme sürecinde çeşitli çıkarlarını güvence altına alabilecekleri bir alternatif sunmaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 14 Ekim 2007 tarih ve CM/(2007) sayılı tavsiye kararında, “STK’ların demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesine ve gerçekleştirilmesine; özellikle de toplum bilincinin yaygınlaştırılması, sosyal yaşama katılım ve kamu yetkililerinin şeffaflığının ve hesap verebilirliğinin sağlanması yoluyla yaptığı çok önemli katkı” teyit edilmiştir.

Haziran 2007’de İsveç’te toplanan Demokrasinin Geleceği adlı Avrupa Konseyi Forumunda, katılımcılar, Avrupa Konseyi USTK’lar Konferansı’na, STK’ların karar verme süreçlerine katılım mekanizmaları ve sivil toplumun kamu politikalarında yer almaları gibi konuları kapsayacak olan Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinin hazırlanması için çağrıda bulunmuşlardır.

Bu çağrıya istinaden USTK’lar Konferansı, Karar Verme Sürecine Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri’ni hazırlama görevini üstlenmiştir. Bu belge, geniş sivil katılımın gerekçelerini, çerçevesini ve araçlarını ortaya koymaktadır. Söz konusu belge, deneyimli sivil toplum temsilcileri tarafından, tüm Avrupa’yı kapsayan bir istişare süreci içinde geliştirilerek hazırlanmış olup, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının (STK’lar) üyelerince incelenmiş ve üzerinde görüş bildirilmiştir. Belge halen aktivistlerce ve yetkili makamların temsilcileri tarafından uygulanmaktadır.

Avrupa Konseyi USTK’lar Konferansı, karar verme mercilerine ve STK’lar dahil olmak üzere örgütlü sivil topluma yönelik, kullanımı kolay, belirli bir yapıya sahip olan ve pratikte uygulanabilir nitelikteki bu belgeyi oluşturmuştur.

Bu ilkeler bir dizi iyi uygulamayı içermektedir. Zorlayıcı bir niteliği yoktur, bir takım kurallar öngörmez, yada zorunlu uygulama mekanizmaları gerektirmez. Belgede, demokratik süreçteki tüm aktörler için, STK’lar ve resmi makamlar arasında yaşanmış diyalog ve işbirliği deneyimlerinden kaynaklanan yol gösterici ilkeler ortaya konmaktadır. Nihai hedefi bu kuruluşlar arasındaki etkileşimin kolaylaştırılması ve yurttaşların yetkinleştirilip yerel, bölgesel ve ulusal düzeydeki demokratik süreçlere katılımlarının arttırılmasıdır.

USTK’lar Konferansı, diğer Avrupa Konseyi kurumlarından da tavsiye ve katkı talebinde bulunmuştur. Hem Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi hem de Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi İyi Uygulama İlkeleri’ni memnuniyetle karşılamıştır: Kongre söz konusu İlkelerin yaygın olarak kullanılmasına katkıda bulunmaya ve bu İlkelerden kendi faaliyetlerinde yararlanmaya hazırdır ve Parlamenter Asamblesi de, kendisi açısından, sivil katılımı özellikle e-araçların önemini vurgulamaktadır.

Bu belgenin siyasal yankıları olacaktır ve olmalıdır da. Belge, günümüzde yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerin demokratik yönetimde yeni çağdaş vasıtalar uygularken, sivil toplumla istişare ve sivil toplumla işbirliği yapma eğilimine ivme kazandırıp güçlendirecek ve aynı zamanda toplum yaşamına yurttaşların katılımını yaygınlaştıracaktır.

II. Amaçlar ve Hedefler

Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri'nin başlıca amacı, siyasal karar verme sürecinde sivil katılımı sağlamaya yönelik Avrupa düzeyinde bir dizi genel prensip, kılavuz ilke, araç ve mekanizmaları belirleyerek, Avrupa Konseyi üye Devletleri ve Beyaz Rusya'da STK'ların etkili olabileceği bir ortamın yaratılmasına katkıda bulunmaktır. İyi Uygulama İlkelerinin yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. İyi Uygulama İlkelerinin temelinde Avrupa'daki STK'ların somut deneyimleri, resmi makamlarla ilişkilerinde yararlandıkları iyi uygulamalar ve geçerli yöntemler yatmaktadır.

İyi Uygulama İlkeleri'nin bir diğer amacı, her düzeyde STK'ların, parlamento, hükümet ve kamu yetkilileriyle diyaloglarında yararlı ve etkili bir vasıta olabilmektir. Belgenin, Avrupa çapında STK'lar için olduğu kadar, kamu yetkilileri için de yararlı olabilmesi için, interaktif ve icraata yönelik bir araç rolü üstlenmesi amaçlanmaktadır. İyi Uygulama İlkeleri'nin uygulanmasını desteklemek için, örnek vaka incelemelerinden oluşan bir veri bankası ve bir dizi ilave pratik araç kullanılacaktır.

İyi Uygulama İlkeleri'nin hedeflediği kullanım alanı, Avrupa Konseyi üye devletleri ile Beyaz Rusya'daki bölgesel ve yerel kuruluşlar ve Avrupa düzeyinde ve uluslararası düzeydeki kuruluşlardır.

Ayrıca, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde, parlamento, hükümet ve kamu idarelerini kapsayan yetkili kamu kurumlarını hedeflemektedir. Hedefleri geniş kapsamlıdır, ancak İyi Uygulama İlkeleri'nde kamu idaresinin her düzeyinde uygulanabilecek bölümler mevcuttur.

III. Sivil Toplum Katılımıyla İlgili Genel Çerçeve

III.i Sivil Toplumun Parametreleri

STK'lar ve örgütlü sivil toplum, demokrasi ve insan haklarının tesisinde ve gerçekleştirilmesinde temel katkıyı sağlarlar. Avrupa Konseyi'nin STK tanımı, Bakanlar Komitesinin (2007) 14 sayılı Tavsiye Kararı yapılmıştır; bu tanıma göre 'STK'lar, kurucularının veya üyelerinin esas olarak maddi çıkar amacı gütmeyen hedeflerini gerçekleştirme amacıyla olan, gönüllü özerk organlar yada kuruluşlardır'. İyi Uygulama İlkeleri açısından STK terimi, gönüllü gruplar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, dernekler, vakıflar, hayır kurumları, ve coğrafi bölge yada ortak çıkarlar nedeniyle bir araya gelmiş topluluklar ve bir davanın savunucusu olan gruplar gibi, örgütlenmiş sivil toplumu ifade eder. STK'ların ana faaliyetleri sosyal adalet, insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti değerleri üzerinde odaklanmıştır. Bu alanlarda STK'ların amacı gayeler belirleyip bunları yaygınlaştırmak ve insanların yaşamlarını iyileştirmektir.

STK'lar, geniş kitleleri faaliyetlerine dahil ederek açık ve demokratik bir topluma katılımın en hayati unsurunu oluştururlar. Katılan bireylerin çoğunun aynı zamanda *seçmen* konumunda oluşu, temsili demokratik sistemle aradaki bağın ne denli tamamlayıcı olduğunu gösterir.

STK'lar karar verme sürecinde bilgi birikimleriyle ve bağımsız uzmanlık hizmetleriyle yararlı olabilirler. Bu da, her kademedeki yönetimlerin, yerel, bölgesel ve ulusal idareler kadar uluslararası kuruluşların da, politikalarını oluştururken ve yürütürken STK'ların konuyla ilgili deneyimlerinden ve uzmanlıklarından yararlanmalarına yol açmıştır. Üyelerinin ve toplumun, sorunlarını dile getirdiği, çıkarlarını temsil ettiği ve savunulan davalara katılmalarını sağlayarak politikaların oluşturulmasına çok önemli katkılarda buldukları için STK'lara eşsiz güvenleri vardır.

Bu metin, ilintili bir konu olan yurttaş katılımına, yani bireylere odaklanmayıp, demokratik süreçte örgütlü sivil toplumun yapacağı katkıları öne çıkarmaktadır. Bu durumda, dernekler ve toplumsal örgütler kurma eylemi, bağımsız sosyal örgütler kurma anlamına gelmektedir, ve salt bireysel faaliyetler üzerine odaklanmamıştır. Örgütlü grupların varoluş nedeni üyelerinin ihtiyaçlarına cevap vermek ve daha geniş kitlelerin yararına çalışmaktır; dolayısıyla, bunlar katılımın kilit mecrası ve yurttaşların süreçlere dahil edilmelerinde çarpan etkisi sağlayan unsurlar olarak görev yaparlar.

III.ii Sivil Katılımın Prensipleri

Yapıcı bir ilişki kurabilmek için STK'lar ve çeşitli düzeydeki kamu yetkilileri şu ortak prensiplere uymalıdır:

Katılım

STK'lar üyelerinin, kendilerinden yararlanan grupların ve ilgili yurttaşların görüşlerini alıp kanallandırmalıdır. Bu katkı, siyasal karar verme sürecinde büyük önem taşır, politika girişimlerinin kalitesini, anlaşılmasını ve daha uzun vadede uygulanabilirliğini artırır. Bu prensibin ön koşulu, katılım süreçlerinin açık ve erişilebilir olması, üzerinde mutabakata varılmış katılım parametrelerinin esas alınmasıdır.

Güven

Açık ve demokratik bir toplumun temelini aktörlerin ve sektörlerin dürüst bir alışveriş içinde olmaları oluşturur. STK'ların ve kamu yetkililerinin farklı rolleri olmasına rağmen, ancak

şeffaflık, saygı ve karşılıklı itimat ifade eden güven tesis edildiğinde, ortak gaye olan insan hayatının iyileştirilmesi yönünde daha memnuniyet verici sonuçlar alınabilir.

Hesap verebilirlik ve şeffaflık

Kamu yararına çalışmak hem STK'lar hem de kamu yetkilileri açısından açıklığı, sorumluluğu, netliği, hesap verebilirliği ve her aşamada şeffaf olmayı gerektirir.

Bağımsızlık

STK'lar hedefleri, kararları ve faaliyetleri bakımından özgür ve bağımsız kuruluşlar olarak kabul edilmelidir. Bağımsız faaliyet gösterme hakları vardır ve başka konularda işbirliği yapabilecekleri kuruluşlardan farklı durumları savunabilirler.

III.iii Sivil Katılımın Koşulları

Dernek yaşamını mümkün kılan koşullar belgelerde çok iyi belirtilmiştir. Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi'ne (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ilgili içtihatlarına göre ifade özgürlüğü (AİHS Madde 10) ve toplantı ve dernek kurma özgürlüğü (AİHS Madde 11) dernekler için en önemli koşullardır.

STK'ların önemli ve elzem katkılarının siyasal karar verme sürecinde ayırım yapılmaksızın değerlendirilmesini temin etmek için, bunu mümkün kılacak bir ortam gereklidir. Bu ortamın koşulları ise şunları kapsar: hukukun üstün olduğu bir düzen, temel demokratik ilkelere bağlılık, siyasal irade, buna uygun mevzuat, açık ve net prosedürler, uzun vadeli destek ve sürdürülebilir sivil toplum için gerekli kaynaklar ve diyalog ve işbirliği için gereken ortak alanlar. Bu koşullar sayesinde STK'lar ve kamu yetkilileri arasında, katılımcı demokrasiyi sağlamak üzere karşılıklı güvene ve anlayışa dayanan yapıcı bir ilişki kurulabilir.

IV. Katılım nasıl gerçekleşecek

Sivil Toplum Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri'nin temel amacına ulaşabilmesini sağlayabilmek, siyasal karar verme süreciyle ilgili kurabilmek ve STK'lar tarafından pratikte uygulanabilmesini sağlamak için bu bölümde sivil toplumun karar süreçlerine nasıl katılacağı anlatılmaktadır.

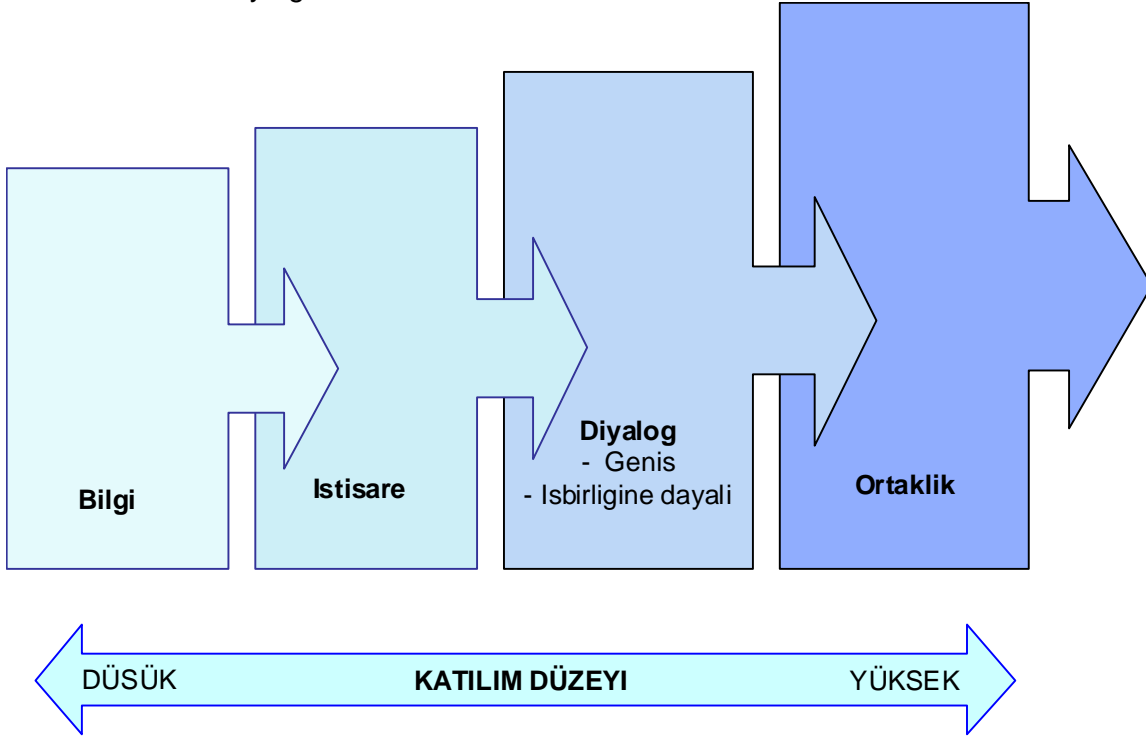
Bu sürecin birbiriyle bağlantılı iki boyutu vardır. Birincisi, katılım düzeyleridir ve bunlar IV.i bölümünde belirtilmekte ve artan yoğunluk derecesine göre, bilgi edinme, istişare, diyalog ve son olarak STK'larla kamu yetkilileri arasında ortaklık şeklinde sıralanmaktadır. İkincisi, siyasal karar verme sürecindeki aşamalardır; bunlar da IV.ii bölümünde şema ile gösterilmiştir. Burada kamu yetkililerinin gündem belirlenmesinden yürütmeye, izlemeye ve yeniden düzenlemeye kadar izlediği altı aşama belirtilmiştir.

Ayrı bir bölümde ise (IV.iii) herhangi bir aşamada uygulanabilecek ve katılım sürecine destek olacak kestirme yollar belirtilmektedir.

Daha sonra bu unsurlar birleştirilip tüm sürecin birbiriyle ilişkili öğelerden oluşan niteliğini görsel bir şekilde sunan sivil katılım şeması (V) oluşturuluyor.

IV.i Farklı katılım düzeyleri

Siyasal karar verme sürecinin farklı aşamalarında STK'ların dahil olması katılımın yoğunluğuna göre değişir. Katılımın, en alt düzeyden en katılımcı düzeye kadar değişen dört kademesi vardır. Bunlar: bilgi; istişare; diyalog; ve ortaklıktır. Bu kademeler karar verme sürecinin herhangi bir aşamasında uygulanabilir ancak çoğu zaman sürecin belirli noktalarında devreye girerler.

1. Bilgi

Bilgiye erişim, STK'ların siyasal karar verme sürecine katılmalarında diğer aşamaların tümünün temelini oluşturur. Katılımın nispeten düşük düzeyde olduğu bilgi edinme, genellikle kamu yetkililerinden tek taraflı olarak bilgilerin toplandığı ve STK'ların sürece müdahil olmalarının gerekmediği yada etkileşime girmelerinin beklenmediği bir aşamadır.

Karar verme sürecinin her aşamasında bilgi edinme gereklidir.

2. İstişare

İstişare, kamu yetkililerinin spesifik bir politika konusunda yada bir girişim konusunda STK'ların görüşlerini istemesidir. Yetkililerin STK'ları mevcut politika oluşumlarından haberdar ettikleri ve STK'ların yorumlarını, görüşlerini ve geri bildirimlerini talep ettikleri süreçler de genellikle istişare çerçevesindedir. Girişimleri ve ana fikirleri kamu yetkilileri ortaya koyar, STK'lar değil.

3. Diyalog

Diyaloğu her iki taraf da başlatabilir ve diyalog **geniş** yada **işbirliğine dayalı** olabilir. Geniş diyalog, düzenli olarak görüş alışverişini sağlamak üzere karşılıklı ilgi alanları ve muhtemel ortak amaçlar üzerine kurulan iki yönlü iletişimdir. STK'lar ve kamu yetkilileri arasında kamuya açık oturumlardan özel konulu toplantılara kadar değişen geniş alanda gerçekleşir. Görüşmeler geniş kapsamlıdır ve o anda yürütülen bir politika geliştirme süreci ile açıkça bağlantılı değildir.

Ortak diyalog ise, oluşturulacak spesifik bir politika hakkında ortak ilgi alanları esas alınarak kurulur. Ortak diyalog sonucunda çoğunlukla ortak bir tavsiye kararı, strateji yada yasa üzerinde mutabık kalınır. Politika stratejilerinin özünü belirlemek üzere birleşik ve çoğu kez sık ve düzenli toplantıların söz konusu olduğu ortak diyalog, geniş diyalogdan daha yetkindir; ve çoğunlukla üzerinde mutabık kalınan kararlarla sonuçlanır.

Diyalog siyasal karar verme sürecinin her aşamasında çok değerlidir, ancak, gündem belirleme, taslak hazırlama ve yeniden düzenleme safhalarında büyük önem taşır.

4. Ortaklık

Ortaklık, siyasal karar verme sürecinin her aşamasında, gündem belirlemede, taslak hazırlamada, karar vermede ve politika girişimlerini uygulamada, sorumluluğun paylaşılması demektir. Katılımın en yoğun şeklidir.

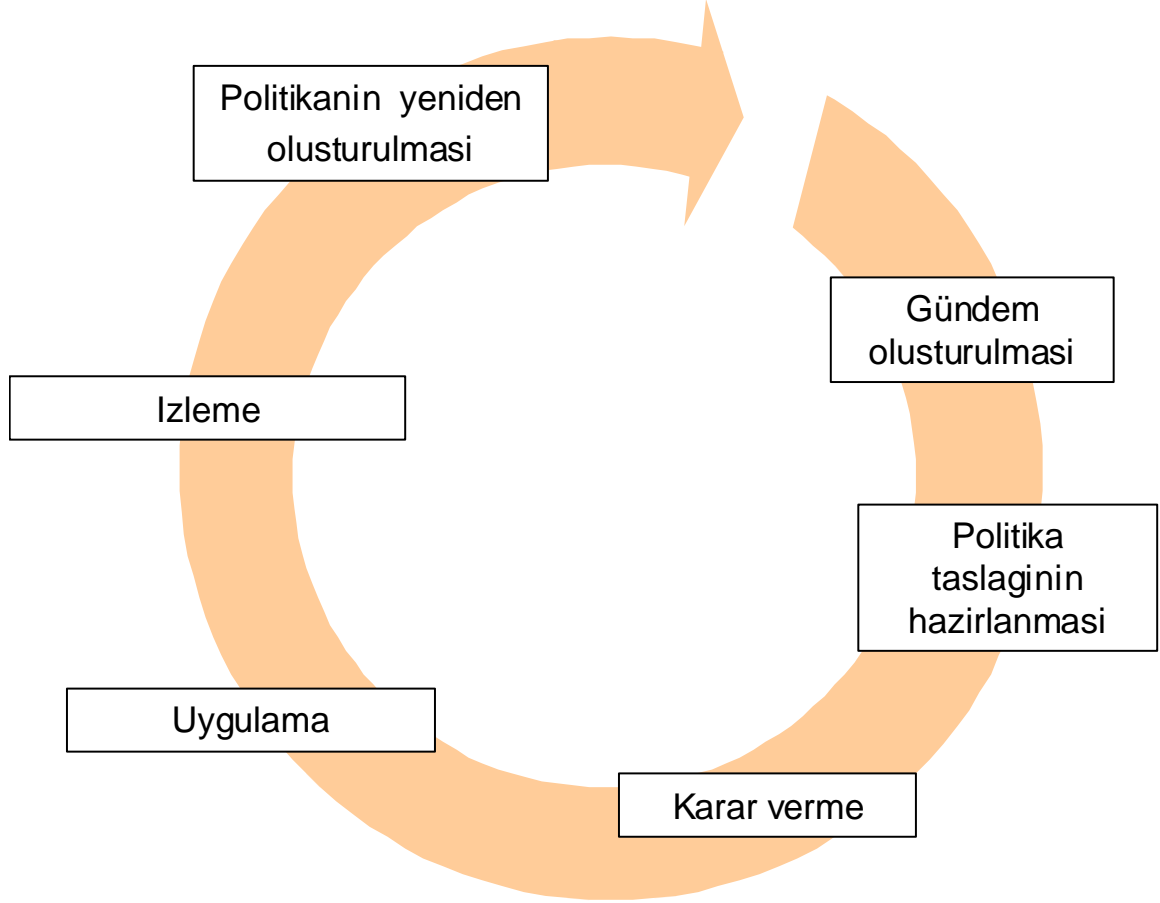
Bu seviyede STK'lar ve kamu yetkilileri yakın işbirliği yapmak üzere bir araya gelirler; bunu yaparken de STK'ların bağımsızlığının ve kampanya yapma haklarının korunması ve ortaklık konularının kendilerini bağlamaması temin edilmelidir. Ortaklık bazı faaliyetleri içerir; bir STK'ya belirli bir görev verilebilir, örneğin bazı hizmetleri yerine getirmek gibi; katılımcı forumlar düzenlenir; kaynakların tahsisine de karar veren, ortak karar verme birimleri oluşturulabilir.

Ortaklık, siyasal karar verme sürecinin her aşamasında yapılabilir; gündem belirlemede yada uygulamalar aşamasında özellikle yararlı olacaktır.

IV.ii Karar verme sürecinin aşamaları

Aşağıdaki şema, siyasal karar verme sürecinin altı farklı aşamasını göstermekte: gündem belirlenmesi, politika taslağının hazırlanması, karar verme, politikanın uygulanması, izleme ve politikanın yeniden düzenlenmesi. Her aşama STK'lara ve kamu yetkililerine karşılıklı etkileşme fırsatları sunmaktadır.

1. Gündemin belirlenmesi

Siyasal gündem üzerinde parlamento ve hükümet anlaşır; ancak bu gündem STK'lar yada bir grup STK tarafından, gündemdeki sorunlar, ihtiyaçlar ve çıkarlar hakkında yapılacak kampanyalar ve lobi faaliyetleri ile şekillendirilebilir. Yeni politika girişimleri çoğunlukla STK kampanyalarının etkileri sonucunda ortaya çıkar. Bu aşamada STK'ların amacı karar verici mercileri kolektif çıkarlar adına etkilemektir; ve STK'lar bu aşamada siyasal görüşmeleri tamamlayıcı bir şekilde faaliyet gösterirler.

STK'ların katkıları:

- **Savunuculuk:** toplumda spesifik bir grubun sorunlarını, çıkarlarını, ihtiyaçlarını, görüş açısını; veya, yasalarda yada politika belirleyen diğer belgelerde, araçlarda yada tedbirlerde henüz ele alınmamış bir kamu menfaatini gündeme getirmek
- **Bilgilendirme ve farkındalık oluşturma:** STK'nın tespitlerini kamu yetkilileriyle paylaşmak; üyeleri, kullanıcıları ve kilit yurttaş gruplarını müdahil etmek ve temsil etmek;

yurttaşlara ulaşılmasında mecra görevi görmek; dinlemek, gerekli tepkiyi göstermek ve bilgilendirmek

- **Uzmanlık bilgileri ve öneriler:** spesifik konularda uzman olanlar, siyasal gündemin belirlenmesinde en önemli rolü oynar. Bu kişilerin analizleri ve araştırmaları toplumun güncel ve gelecekteki ihtiyaçlarını belirler ve çok önemli bakış açıları sunar
- **Yenilikçi girişimler:** yeni çözümler ve yaklaşımlar oluşturmak; bunların siyasal gündeme nasıl dahil edileceğini göstermek
- **Hizmet sağlama:** toplumda belirli bir kullanıcı gruba yönelik politika oluşturmak ve alternatif yada mevcut olmayan hizmetler başlatmak

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

- **Bilgi paylaşımı:** bilgileri tüm ilgili tarafların erişebileceği biçimde güncellenmiş, doğru ve zamanında ulaştırmak
- **Usuller:** Şeffaf bir karar verme süreci oluşturmak ve buna sadık kalmak. Katılım için açık, net ve erişilebilir prosedürler sunmak
- **Kaynak sağlama:** Sivil toplumun aktif katılımını, örneğin, bütçe sağlayarak, gayrimaddi destek vererek yada idari hizmetler sunarak mümkün kılmak
- **Gerekli tepkinin gösterilmesi:** İlgili kamu yetkilileri temsilcilerinin aktif katılımını sağlamak; dinlemek, gerekli tepkiyi göstermek ve geri bildirimde bulunmak

Yararlı vasıtalar ve mekanizmalar:

- **Bilgi:**
  - Politika süreci, belgeler ve siyasal karar verme mercileri hakkında konuyla ilgili, doğru ve zamanında bilgiye **kolay ve açık erişim**, örneğin 'online' veri tabanları
  - Gündemdeki bir sorunu anlayabilmek için **araştırma** yapılması ve çözüm önerileri getirilmesi
  - STK'ların farkındalığı arttırmak üzere yapacakları **kampanyalar ve lobi faaliyetleri**; örneğin, politikaya ilişkin raporlar, posterler ve broşürler, web siteleri, medya açıklamaları ve halka açık gösteriler
  - Önemli belgelere kapsamlı erişim sağlayacak ve toplumsal olayların duyurulacağı **web sitesi**
- **İstişare**
  - e-dilekçe yada web-forumlar gibi 'online' araçlarla **başvuruda bulunma**
  - Paydaşlarla, ilgilendikleri konuları ve önerilerini öğrenmek üzere online yada diğer yollardan **istişarede bulunmak**
- **Diyalog**
  - Farklı grupların hassasiyetlerini ve çıkarlarını tespit etmek ve yorumlamak amacıyla ilgili paydaşlarla yapılacak **oturumlar ve halka açık forumlar**
  - Yurttaşlarla ve STK'larla konuları ele almak üzere düzenlenen **yurttaş forumları ve geleceğin konseyleri**
  - Güncel politika girişimleri hakkında sivil toplumun bilgiye erişebilmesini mümkün kılacak **kilit hükümet irtibat görevlisi**
- **Ortaklık:**
  - Politika tercihleri hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere sabit yada geçici uzman grubu olarak **çalışma grubu yada komitesi**

2. Politika taslağı hazırlanması

Politika taslağı hazırlanması konusunda kamu yetkilileri genellikle yerleşik süreçleri uygularlar. Burada STK'ların devreye girmesi çoğu zaman sorunları tespit etmek, çözüm önerilerinde bulunmak ve tercih ettikleri teklifi, yaptıkları mülakatlar yada araştırmalar gibi çalışmalarla kanıtlamak içindir. İstişare fırsatlarının kolaylaştırılması bu aşamada en önemli unsur olmalıdır; ayrıca, başlıca paydaşlarla çeşitli yollardan kurulan diyalog sayesinde bilgi toplanmalıdır.

STK'ların katkıları:

- **Savunuculuk:** politika taslağının etkilediğı paydaşların ihtiyaçlarının ve çıkarlarının göz önünde bulundurulmasının temini
- **Bilgilendirme ve farkındalık oluşturma:** STK'ların üyeleri, kullanıcıları ve başlıca yurttaş gruplarını taslak hazırlama sürecinden haberdar etmeleri
- **Uzmanlık bilgileri ve öneriler:** görüşülen konulara ilişkin analizler ve araştırmalar yapmak veya politika taslağına dahil edilmek üzere ek öncelikler öne sürmek
- **Yenilikçi girişimler:** belirli kullanıcı gruplara yararlar sağlayacak yeni yaklaşımlar, pratik çözümler ve somut modeller sunarak çözüm seçenekleri getirmek
- **Hizmet sağlama:** spesifik kullanıcıların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasını ve gerekli koşulların sağlanmasını temin etmek üzere politika taslağına katkıda bulunmak
- **İzleme görevi:** taslağın hazırlanma sürecinin izlenerek paydaşları ilgilendiren konuların ele alınmasının ve sürecin kapsayıcılığının ve şeffaflığının temin edilmesi

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

- **Bilgi paylaşımı:** Mevcut istişare süreçleri hakkında zamanında ve kapsamlı bilgilerin temini
- **Usuller:** Açıkça belirlenmiş hedefler, katılım kuralları, zamanlama programı, temasa geçilecek kimseler gibi asgari istişare standartları oluşturulup bunlara sadık kalınması. Tüm muhtemel paydaşların davet edileceğı açık istişare toplantıları düzenlenmesi
- **Kaynak sağlanması:** Sivil toplumun farklı kesimlerinin katılmasını sağlamak üzere iyi zamanlama yapılması ve kaynak temin edilmesi
- **Gerekli tepkinin gösterilmesi:** İlgili kamu yetkililerinin aktif katılımının sağlanması; istişare sonuçlarının dinlenmesi, bunlara tepki verilmesi ve geri bildirimde bulunulması

Yararlı vasıtalar ve mekanizmalar:

- **Bilgi:**
  - **Politika dokümanlarına açık ve serbest erişim;** hazırlanan politika taslağı için tek noktadan bilgi sağlanması ve bilgilerin topluma ulaşabilecek şekilde, farklı formatlarda sunulması
  - Başlıca belgelere kapsamlı erişimi sağlayacak ve sosyal olayların duyurulacağı bir **web sitesi** kurulması
  - Politika taslağını pozisyon belirten belgeler, mektuplar ve bildirimler yoluyla yönlendirebilmek için **kampanyalar ve lobi faaliyetleri** yürütülmesi
  - İnsanların izlemesi ve anında dinleyebilmesi için otumlardan, toplantılardan ve tartışma toplantılarından **web yayını** yapılması
  - Politika taslağı hazırlama sürecine katkıda bulunmak üzere **araştırma** yapılması
- **İstişare ve diyalog:**
  - Paydaşlarla yüz yüze veya 'online' **oturumlar ve soru ve cevap şeklinde paneller** düzenleyerek hassasiyetlerin ve endişelerin belirlenip yorumlanması ve önerilerin alınması

- Taslak hazırlamada kullanılabilir özelleşmiş araştırma alanı oluşturmada uzman kişilerin katılımıyla **uzmanlık seminerleri ve toplantıları** yapılması
- STK sektöründen temsilcilerin oluşturacağı veya bu temsilcilerin de dahil edileceği **çoklu paydaş komiteleri ve istişare birimleri** kurulması; bunlar kalıcı veya geçici olabilir
- **Ortaklık:**
  - **eş- taslak hazırlama: yasa hazırlama sürecinin taslak aşamasına aktif olarak katılma**

3. Karar

Siyasal karar verme biçimleri ulusal koşullara ve mevzuata bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Ortak özellikleri ise, bir bakanlıkça hükümete ait bir politika direktifinin oluşturulması, parlamentoda yapılan bir oylamayla bir yasanın kabul edilmesi veya halk oylamasıdır, ki bu durumda bu yasanın hayata geçirilmesine yönelik bir mevzuat gereklidir. Yasa taslakları ve önerileri, STK'ların görüşlerine ve katılımına açık olmalıdırlar. Karar alınmadan önce kamu yetkililerince farklı görüşler ve düşünceler değerlendirilmelidir. Bu aşamada istişare, bilgiye dayalı karar verilmesinde büyük önem taşır. Ancak, kesin tercih yetkisi, kararın halk oylamasıyla, referandumla veya eş-karar verme mekanizmasıyla alınması durumları hariç, kamu yetkililerindedir.

NGO'ların katkısı:

Savunuculuk: karar vericileri oylamadan önce etkileme

Bilgi sağlama ve farkındalık oluşturma: üyeleri, kullanıcıları ve kilit öneme sahip yurttaş gruplarını siyasi kararlardan ve bu kararların potansiyel etkilerinden haberdar etmek.

Uzmanlık bilgileri ve öneriler: Karar vericileri bilgilendirmek ve etkilemek üzere ayrıntılı bilgilerin sağlanması

İzleme görevi: Karar verme sürecini takiben, sürecin demokratik, şeffaf ve optimum düzeyde etkili olmasının sağlanması için gerekli izlemenin yapılması

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

Bilgi paylaşımı: halen karar verme sürecinde yer alan politikalar ve prensiplerle ilgili bilgi sağlamak

Usuller: İlgili alanlarda eş-karar verme mekanizmalarıyla ilgili usuller önermek ve bunları uygulamak

Kaynak sağlama: STK'ları karar verme aşamasıyla bağlantılandırarak, sivil toplumun aktif katılımını mümkün kılmak ve desteklemek

Gerekli tepkiyi göstermek: Sivil toplumun önerilerini dinlemek, dikkate almak ve gereken karşılığı göstermek

Yararlı araçlar ve mekanizmalar:

Bilgi:

Broşürler, web siteleri medya açıklamaları ve halk gösterileri gibi, karar vericileri etkileyecek kampanyalar ve lobi faaliyetleri sürdürmek

İstişare ve diyalog:

Karar verme sürecinde tartışmalara kısıtlamasız erişim sağlayacak, katılıma açık genel oturumlar ve komite oturumları

Ortaklık:

Forumlar, konsensüs konferansları ve diğer katılımcı toplantılar vasıtasıyla ortak karar verme süreci

Katılımcı bütçeleme gibi eş-karar verme süreçleri

4. Uygulama

Bu aşama, örneğin hizmet sağlama ve proje uygulama gibi konularda, pek çok STK'nın en aktif oldukları aşamadır. STK'ların daha önceki aşamalarda yaptığı çalışmaların çoğu, politikanın uygulanmasını etkilemeye yönelik girişimlerdir. Bu aşama, arzu edilen sonucun sağlanması açısından özellikle önemlidir. Bu aşamada, aktif ortaklığın yanı sıra, beklentiler ve fırsatlarla ilgili net ve şeffaf bilgilere erişim de önemlidir.

STK'ların katkısı:

Bilgi sağlama ve farkındalık oluşturma: esas olarak kamu bilincini arttırmaya, uygulanan politikaların yarar veya dezavantajlarını ve etkilerini anlatmaya odaklanırlar

Hizmet sağlama: politika inisiyatiflerinin uygulanmasında kilit aktörlerden biri olarak; çoğu kez politikanın uygulanmasında temel sorumluluğu üstlenirler

İzleme görevi: politikanın amaçlandığı gibi ve herhangi bir yan etkisi olmaksızın uygulandığını değerlendirip temin ederler

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

Bilgi paylaşımı: Uygulama stratejileri, kamu ihale usulleri ve proje rehberlik ilkeleriyle ilgili bilgi sağlamak

Usuller: Politikaların uygulanmasında yerleşik kural ve yönetmelikleri izlemek

Kaynak sağlama: Örneğin bütçe sağlama, aynı yardım veya idari hizmetlerle sivil toplumun aktif katılımını sağlamak

Gerekli tepkinin gösterilmesi: Politikaların uygulanmasıyla ilgili koşullardan kaynaklanan spesifik ihtiyaçların karşılanmasında hazır olmak ve gerekli karşılığı verebilmek

Yararlı araçlar ve mekanizmalar:

Bilgi:

- Projelerle ve uygulama kararlarıyla ilgili kamu sektörü belgelerine **açık ve serbest erişim**
- Temel dokümanlara ve kamu açıklamalara kapsamlı erişim sağlayan **web sitesi**
- Yakın gelecekteki proje ve fon fırsatlarıyla ilgili **E-mail uyarıları**
- Pratik yardım ve rehberlik bilgileri sağlamaya yönelik olarak, internet üzerinden veya diğer kanallardan sağlanacak, soru cevap şeklinde bilgi sağlama amacıyla sunulan **Sıklıkla Sorulan Sorular**
- Hizmet sağlanmasıyla ilgili açık ve şeffaf bir süreç oluşturulması için **kamuya ilan edilen ihale usulü**

İstişare:

- STK'ları ve kamuyu bilgilendirmek ve bunlarla politikanın nasıl uygulanacağını tartışmak üzere etkinlikler, konferanslar, forumlar ve seminerler düzenlenmesi

Diyalog:

- Uygulamayla ilgili bilgileri ve kapasiteyi arttırmak üzere **kapasite geliştirme seminerleri** düzenlenmesi
- Tedarik, proje ve fon sağlama uygulamaları gibi uygulamaya yönelik spesifik konularda STK'lar ve kamu yetkilileri için **eğitim seminerleri** düzenlenmesi

Ortaklık:

- NGO'ların ve kamu yetkililerinin politikayı uygulamak üzere oluşturdukları **stratejik ortaklık**; bu küçük bir pilot uygulamadan, tam bir uygulama sorumluluğuna kadar çeşitli şekillerde olabilir

5. İzleme

Bu aşamada STK'ların görevi uygulanan politikanın sonuçlarını izleyip değerlendirmektir. Politikaların/programın arzu edilen amaca ulaşmasını sağlayacak etkili ve şeffaf bir izleme sisteminin oluşturulmuş olması önemlidir.

STK'ların katkısı:

- **Savunuculuk:** söz konusu politika girişiminin yararlanması gerekenlere ulaşip ulaşmadığının ve toplum için arzu edilen sonuçları sağlayıp sağlamadığının izlenip dile getirilmesi
- **Uzmanlık bilgileri ve öneriler:** politikanın yarattığı etkiyle ilgili kanıt toplanması veya araştırma yapılması; buna düşünce kuruluşları ve araştırma kuruluşları da dahildir
- **Hizmet sağlanması:** programın etkilerinin kalite, sürdürülebilirlik, etkinlik ve gerçek vaka örnekleri açısından izlenmesi sorumluluğu
- **İzleme görevi:** arzu edilen sonuçların elde edildiğini sağlamak üzere politikaların etkilerinin izlenmesinde öncelikli bir rol üstlenilmesi

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

- **Bilgi paylaşımı:** Mevcut politika durumuyla ilgili bilgi sağlamak
- **Gerekli tepkinin gösterilmesi:** STK'ların ve sivil toplumun öne çıkardığı spesifik konulara gereken tepkinin verilmesi

Yararlı araçlar ve mekanizmalar:

- **Bilgi:**
  - Politikanın kaydettiği ilerleme konusunda bilgiye **açık ve serbest erişim**
  - Projenin tamamlanması çerçevesinde, vakaların ve istatistiksel bilgilerin toplanmasına ilişkin **kanıt toplama faaliyetleri**
  - Konferanslar ve raporlama faaliyetleri yoluyla politikanın ve etkilerinin **değerlendirilmesi**
  - Temel dersler edinilmesi amacıyla bağımsız **araştırma çalışmaları** yapılması
- **İstişare:**
  - Kamu oyu araştırmaları, internet üzerinden araştırmalar veya anketler gibi, kaydedilen ilerlemenin izlenmesini mümkün kılan **geri bildirim** mekanizmaları
- **Diyalog:**
  - Politika girişiminin izlenmesi ve değerlendirmesinden sorumlu STK'lardan (hem kullanıcılar hem de sağlayıcılar) oluşan **çalışma grubu veya komiteler**
- **Ortaklık:**
  - Politika girişimini izleyip değerlendirmek üzere stratejik ortaklık içinde bir araya gelmiş olan STK'lar ve kamu yetkililerinden oluşan **çalışma grubu veya komiteler**

6. Politikanın yeniden formüle edilmesi

Politika uygulamasının değerlendirilmesinden elde edilen bilgiyle birlikte, toplumun değişen ihtiyaçları, çoğu kez politikanın yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilir. İhtiyaçların ve girişimlerin belirlenmesi için bu gözden geçirme, bilgiye erişime ve diyalog fırsatlarına dayalı olmalıdır. Söz konusu yeni formülasyon yeni bir karar verme döngüsünün başlatılmasını mümkün kılar.

STK'ların katkısı:

- **Savunuculuk:** Kullanıcıların veya yurttaşların ihtiyaçlarını karşılama amacıyla, mevcut politikanın kısıtlarını veya yan etkilerini açıklayarak politikanın yeniden oluşturulması için lobi faaliyetlerinde bulunmak
- **Uzmanlık bilgileri ve öneriler:** Mevcut politika girişimindeki boşlukları belirlemek ve yeniden formüle edilmesi için gerekçe oluşturmak üzere araştırma ve analizler yapmak
- **Yenilikçi girişimler:** İlgili politika sorununun üstesinden gelmek üzere yeni yaklaşımlar oluşturmak; bu husus politikanın yenilenmesinde temel bir unsur olabilir
- **Hizmet sağlanması:** Politikanın yeniden formüle edilmesini gerekli kılan yeni ihtiyaçları ortaya koyacak kanıtların toplanması ve engellerin belirlenmesi

Kamu yetkililerinin sorumlulukları:

- **Bilgi paylaşımı:** bir politikanın gözden geçirilmesiyle ve politikada yapılmasının gerekli olduğunu düşündükleri değişikliklerle ilgili bilgilerin sağlanması
- **Usuller:** katılım için net, açık ve erişilebilir süreçler sağlanması
- **Kaynak sağlanması:** sivil toplumun aktif katılımının mümkün kılınması ve desteklenmesi
- **Gerekli tepkinin gösterilmesi:** STK'ların dinlenmesi ve sağladıkları verilere göre harekete geçilmesi

Yararlı araçlar ve mekanizmalar:

- **Bilgi:**
  - Mevcut politikalar konusunda değerlendirmeler yapılmasını, araştırma sonuçları elde edilmesini ve diğer kanıtlara ulaşılmasını sağlayacak şekilde bilgiye açık ve serbest erişim olanağı
- **İstişare:**
  - Kamu yetkililerinin planladığı bir sonraki aşamanın belirleneceği konferans veya toplantılar
  - Söz konusu politikaları/projeyi izleyecek müteakip faaliyetlerin yapılmasıyla ilgili sivil toplum görüşlerinin alınması için internet üzerinden yapılacak 'online' istişareler
- **Diyalog:**
  - İlgilenen paydaşları politika alanında yeni yönelimler oluşturma girişimlerine dahil edecek, örneğin 'Dünya Café'si, 'açık alan' gibi ve diğer 'beyin fırtınası' uygulamalarını sağlayacak seminerler ve tartışma forumları
- **Ortaklık:**
  - STK'ların, diğer paydaşlarla ve kamu yetkilileriyle gözden geçirilmiş yeni bir politika önerilmesi amacıyla ortak bir uzman grubu oluşturduğu çalışma grubu veya komitesi

IV.iii Sivil katılıma destek amacıyla çapraz ilgi alanlarından sağlanan araç ve mekanizmalar

Sivil Toplumun Katılımıyla ilgili istişarelerde tüm Avrupa'dan elde edilen ve tüm karar verme sürecinde katılımın desteklenmesi amacıyla çapraz ilgi alanlarından sağlanan belirli araçlar ve mekanizmalar mevcuttur:

1. E-katılım

E-araçlar, yani elektronik ortamda yararlanılan araçlar, demokratik uygulamaların iyileştirilmesine ve örgütlü sivil toplumun katılımına yönelik olarak büyük bir potansiyele sahiptir. Bu araçlar genel anlamda kurumların şeffaflığına, hesap verebilirliğine ve gerekli tepkiyi gösterebilmelerine olduğu gibi, yurttaşların katılımına ve demokratik sürecin yetkinleştirilmesine, erişilebilirliğine ve katılımcılığına da katkı sağlayabilirler. E-araçların potansiyellerinden tam olarak yararlanılabilmesi için, bunlar her düzeydeki yetkililer ve örgütlü sivil toplum da dahil olmak üzere karar verme sürecinin tüm katılanlarınca bütünselleştirilmelidir.

2. Katılım için kapasite oluşturma

Yerel, bölgesel ve ulusal STK'ların politika oluşturulmasına, proje geliştirilmesine ve hizmet sağlanmasına aktif bir biçimde katılımları için, bu unsurların kapasitelerinin ve becerilerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Kapasite oluşturma, bu katılımı STK'ların ve kamu yetkililerinin karşılıklı rollerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak eğitim seminerlerinin yanı sıra, bu unsurların her birinin karşılıklı gerçekliklerinin anlaşılmasını kolaylaştırıcı değişim programlarını da içerebilir.

3. STK'larla kamu yetkilileri arasında işbirliği sağlayan kurumlar

Kamu yetkilileriyle STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirme amacıyla bazı ülkelerde koordinasyon kurumları oluşturulmuştur. Bunlar arasında, her bir bakanlıkta sivil toplum kuruluşlarıyla teması sağlayacak bir irtibat görevlisi veya tek bir iletişim unsuru olarak faaliyet gösteren bir merkezi koordinasyon kurumu gibi devlet kurumlarının yanı sıra, çoklu paydaş komiteleri, çalışma grupları, uzmanlık konseyleri ve diğer istişare kurumları (daimi veya belirli bir amaç için kurulmuş geçici kurumlar) gibi ortak yapılar veya kaynakların bir havuzda toplandığı ve ortak pozisyonların alındığı STK ittifakları/birlikleri de yer alabilir.

4. STK'larla kamu yetkilileri arasında işbirliğine ilişkin çerçeve anlaşmaları

Pek çok Avrupa ülkesinde, işbirliğine ilişkin faaliyetler, roller, sorumluluklar ve usuller için çerçeve anlaşmaları oluşturulmuştur. Bu belgelerde ilişkilerin esası net bir şekilde belirtilerek STK'larla kamu yetkilileri arasındaki diyalog ve karşılıklı anlayış kolaylaştırılmaktadır. Bunlar arasında parlamentoyla veya hükümetle ikili anlaşmalar, işbirliğine ilişkin strateji dokümanları ve kamu yetkililerince benimsenmiş resmi işbirliği programları yer alır.

V. Sivil katılım şeması

Aşağıdaki şema, siyasal karar verme sürecinin aşamalarını ve bunların katılım düzeyleriyle bağlantısını görsel olarak ortaya koyarak, söz konusu ilişkileri tarif etmekte ve açıklık getirmektedir. Şema, Avrupa'nın tümündeki sivil toplum örneklerine ve iyi uygulamalarına dayalı olup, yapılacak girişimlere esin vermeyi ve STK'larla kamu yetkilileri arasındaki etkileşimi güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Karar verme sürecinin her aşamasında (soldan sağa doğru) farklı düzeylerde STK katılımı vardır (alttan yukarıya doğru). Siyasal karar verme sürecindeki bu aşamaların, Avrupa'da, yerel ve ulusal düzeydeki tüm bağlamlara uygulanabileceği düşünülmüştür. Yukarıda da açıklandığı gibi, karar verme sürecinin her noktasındaki katılım düzeyi, düşükten yoğuna kadar çeşitlilik gösterebilir. Şemada önerilen araçların, her bir katılım türünün uygulanması için kullanılması amaçlanmıştır.

Bu şemadan, her hangi bir politika oluşturma sürecinde sivil toplum katılımının şematik olarak görülmesi, sürecin her hangi bir noktasında STK katılımının değerlendirilmesi veya STK'ların uygulayacakları politika faaliyetlerinin planlanmasında pratik bir kaynak olarak kullanılması gibi, çok çeşitli şekillerde yararlanılabilir. Kullanım alanları bunlarla sınırlı olmayıp pek çok diğer alanlara da uyarlanabilir

Şema karar verme sürecinde birbiriyle bağlantılı katılım unsurlarını ortaya koymaktadır. Bu örnekte yukarıda sözü edilen yararlı araçlarla, karar verme sürecinin her aşamasında arzu edilen katılım düzeyinin nasıl sağlandığı gösterilmektedir.

Ortaklık	Çalışma grupları veya komiteleri	Eş taslak hazırlanması	Ortak karar verme Eş karar verme	Stratejik ortaklıklar	Çalışma grupları veya komiteleri	Çalışma grupları veya komiteleri
Diyalog	Oturlar ve kamuya açık forumlar Yurttaş forumları ve gelecekte kurulacak konseyler Kilit hükümetle irtibatı sağlayacak kilit görevli	Oturlar ve Soru Cevap panelleri Uzmanlık seminerleri Çoklu paydaş komiteleri ve istişare kuruluşları	Açık genel oturlar veya komite oturları	Kapasite oluşturma seminerleri Eğitim seminerleri	Çalışma grupları veya komiteleri	Seminerler ve tartışma forumları
İstişare	Başvuru yapılması İnternet üzerinden 'online' veya diğer tekniklerle istişare	Oturlar ve Soru Cevap panelleri Uzmanlık seminerleri Çoklu paydaş komiteleri ve istişare kuruluşları	Açık genel oturlar veya komite oturları	Etkinlikler, konferanslar, forumlar ve seminerler	Geri bildirim mekanizmaları	Konferanslar veya toplantılar İnternet üzerinden 'online' istişare
Bilgi	Bilgiye kolay ve açık erişim Araştırma Kampanya ve lobi faaliyetleri Ana dokümanlar için web sitesi	Prensip belgelerine kolay ve serbest erişim Ana dokümanlar için web sitesi Kampanya ve lobi faaliyetleri Web yayınları Araştırma girdileri	Kampanya ve lobi faaliyetleri	Bilgiye kolay ve açık erişim Bilgiye erişim için web sitesi E-mail uyarıları Sıklıkla Sorulanlar Kamu ihale usulleri	Bilgiye açık erişim Kanıt toplama Değerlendirme Araştırma çalışmaları	Bilgiye açık erişim
Katılım düzeyleri						
Siyasal karar verme sürecinin aşamaları	Gündem oluşturma	Politika taslağının hazırlanması	Karar	Uygulama	İzleme	Politikanın yeniden formüle edilmesi